

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

ИЗЛАЗИ ТРИПУТ У МЕСЕЦУ И СТАЈЕ ШЕДЕСЕТ ГРОША ГОДИШЊЕ.

ГОДИНА

4

1867

ВОЈИН

БРОЈ

17

10. Јунија

ЛИСТ ЗА ВОЈНЕ НАУКЕ ВЕШТИНЕ И НОВОСТИ

изд. и уређ. Драгашевић официр.

О војничкој управи. — Образованост народна стоји у тесној свези са његовим савршенством у уметности ратној — Оглас.

О ВОЈНИЧКОЈ УПРАВИ.

С Француског.

(Свршетак.)

Најодличнији војници које изнад свију сматрамо, јесу: **Александар велики**, **Ханибал**, **Фридрих II** и **Наполеон I**. одмах за овима долазе ове славне вође: **Сезостар** и **Птоломео** у Мисиру; **Семирамида**, асирска царица; **Милтијад**, **Темистокло**, **Перикло** **Алквијад** — сви у Атини; **Хамилкар** у Картази; **Пир** у Епиру; **Кир**, **Дарије** и **Черч**, у Персији; **Ромул**, **Сципијон Афричански**; **Марије**, **Помпије**; цареви: **Август**, **Константин**, **Трајан** и војвода **Велизар** и т. д. и т. д., — сви у Риму; **Карло велики**, франачки цар, **Дигеслен**, кавалер **Бејар**; **Мориц Насавски**, **Тилије**, **Монтекуоло**, **Шомберго Луксенбург** и **Бервик**, **Петар велики**, цар Руски, **Важ**, кнезови: **Фердинанд** од **Брауншвајга** и **Хенрих** Пруски, **Сајдлиц**, **Густаф-Адолф** велики и шведски краљ **Карло XII**. велики војвода **Тирен**, велики **Конде**, принц **Евђеније** од

Савоје, велики војвода, Карло, Димурије, Хох Моро, Клебер, Журдан, Масена, Десе, Ожеро, Неї, Султ, Мармон, Маџдоналдо, Сише, Лан, Мират, адмирал Нелсен, Мор, Велингтен, и т. д. и т. д., па шпански краљеви: Пелео, Вамба, Ордоно, Алфонзо, Фердинанд, Жем освојитељ; војводе и ђенерали Виријат, Фернанд Гонзалец, Родриго, Маркиз од Кадига, Алонзо, Акилар, велики војвода Гонзалве Фернанд од Кордове, Пизаро, војвода Алба, маркиз Мортара, Д. Жуан, од аустрије, Александар Фарнезо, и т. д. и, и славни морнари Ермандаго, безсмртни Ђолињ, Магелан, Васко де Гама, и т. д.

Сад кад смо показали све шта војвода треба да зна, да бацимо братак поглед на начин и пут, којим он до потребног знања доћи може.

Прво, што би ми рекли то је, да се добро разуме све оно, што се чисто на ратно знање односи: а које није, као што неки некомпет енти и невојници веле, — само балистика, тактика и логоровање, јер ове три науке тек су одломак од оне високе вештине војничке. Међу тим не треба заборавити, да између знања и вештине има разлике.

Било је много лица, која су размишљала о томе, како треба спремити будућег вођу војске и многа се мњења око тога бореше — једни рекше овако а други онако, сви се у једноме слажу, колико т. ј. грана мора он разумевати; но ми ћемо се тога оставити да, их побројавамо, почем већ доста рекосмо, о својствима војвођиним. Нешто ћемо да проговоримо о *начину*:

Како ми мислимо да би најкорисније било обучавати војника за тежак задатак његов.

Ми бисмо рекли, да прво више војничко знање, треба да држава даје, у *својим* заведењима или академијама. Ту би се скупљали сви елементи знања и употребе, који морају да служе као будући темељ на коме би после могао сваки да дотерује својства и да снизи слабу вештину своју. Млади официр мора се убедити, да све оно што је у школи научио и од учитеља чуо, само је упут да сам учи; и најбоља прилика, у којој може видети *колико* има *грана потребних* које он незна, и које мора сам да и дотерује; њега ваља дакле обавестити само о правој важности његових студија, а да их подробно исцрпи и с њима се користи, то је његово и нико га не може научити.

При изражавању, врло се јасно разликује *дар*. Овај се ретко појављује, и искрсне само као сјајни метеор, прштећи и надмашајући чудноватошћу својом све остале: што су теже прилике, све брже и силније решава; што је јача светлост, све му јача разборитост расте. Другчије је код обичног човека; њему је потребно да дуго и постојано учи, и свакад се мора на студију да позове: ако се и најмање од својих правила удали, он је сигуран да га лоше прилике неће мимоићи.

Најпре је дакле нужно учити по начину и са строгим испитивањем саме ствари; после тек ваља постојано читати војничку историју из разних народа и времена; проучити живот великих војвода и описање свију ратова; а нарочито Александра, Ханибала, Це-

зара, Густафа Адолфа, Тирена, Конде-а, Принца Евђениа, Фридрика и Наполеона I., и све их сравнивши добро запамтити. Ко чита без разлога и испитивања, не разуме ништа, не зна ништа; дух и перо морају заједно напредовати. Паметно читање и постојано учење, чини те се изоштрава досетљивост; испитивање и разређивање догађаја по важности, вешто срањивање и претресање ратовања, — упражњава и снажи душевне моћи, укдижући мисли и осећања паметног читаоца на поље искуства и практичног делања, на коме и стоји теорија или стварна вредност науке. О ономе који се ода на много читање, не трудећи се да осветли свој суд и испитивање, — мисли ће се да много зна, ал он није ништа друго до празна падрићњига, који само квари и зло употребљује божанске основе великих духова.

Осим тога, теорија ваља одмах да иде у практику, те зато и је су онако важне велике маневре и упражњавања војничка. Ту се разне војничке класе упражњавају и уче вештини ратној, увиђајући велике користи од појединих родова војске и њихове узаймне помоћи, трупе се навикавају на бојне прилике и упознају се са сличним озбиљним епизодама, свега онога, што прави рат може донети. Ту се упражњавају извесне снаге, што не би могле нигда иначе постићи, и маневровања су најкраснија школа практике, где се употребљује највећи део вештине војевања и знања.

У таквим приликама, војвода развија свој дар, рачуна планове, проучава случајеве, који се према бојшту мењају, и успособљавао се за свој високи

позив; вођа одељења учи се руковању масом, и користењу, које му топографија даје; четник или ниже старешине, упознају се с теретима и извикавају да лакше носе уморе и патње своје тешке службе, увиђају цел маневара и труде се да је што боље достигну; млади питомац осећа, како му расте воља и одушевљење, јер види употребу својих теоријских студија, трупа се упознаје са борбама, премда су само измишљене, постаје способнија да уморе и труд издржи, одаје се с вољом својој служби и добија поверења у своје оружје, које јој је преко потребно: сви се уче не само у кругу своје дужности и рада, већ у командовању вишем од њиховог круга, војнички полет душе и тела уздиже се и крепи, братство и љубав порађа се; воља се развија и напослетку, мами се и гони сваки да проучава задатак војнички.

Има један узрок, због чега је сасвим потребно најпре кроз теорију па онда кроз практику проћи, али да се ни једно ни друго не прецењује; ко вели да је теорија нешто сувишно, тај заборавља, да не-теоричан практичар ради много пута, без да основно познаје узрок **за што** тако чини, нити је у стању да претресе и подробно испита све потребне узроке, кад не познаје оно **што он мисли да зна**. Један славян писац рекао је. „Најскупоценији капитал у издањима војничким, није у стању да уједини и скупи тако дугачких серија комбинационских, које могу у рату доћи.“ Све најодличније војводе веле, да се право знање и наука тек у рату добија, развијањем својства у практичној радњи. Жомино нас уверава да је **стратигија је уметност војевања на карти,**

Али јасно је да планови могу и предвидети што год и да се још према детаљној месности мењају, те с тога тек под бојним чадором могу се сигурно природне силе уметути у уметнички рачун. У некој другој књизи читамо да је рат уметност, која се може постићи теоријом, не зависно од пракције. Па при свем том искуство је преко потребно и врло нужно, те да се може доћи до праве способности ваљаног војводе. Но као год што читање без размишљавања незове се учење, тако исто практика није борење од много година, ако нема расуђивања и испитивања. **Веgetовање, је л' то какав живот? И живи ли се онда, кад се само мучи памћењем туђих дела? (Фридрик.)**

**ОБРАЗОВАНОСТ НАРОДНА СТОИ У ТЕСНОЈ СВЕЗИ СА
ЊЕГОВИМ САВРШЕНОМ У УМЕТНОСТИ РАТНОЈ.**

С Француског.

(Продужење).

Дар речитости мудро сложене, имао је и имаће увек недољиву снагу и утицај, да покрене у човеку све страсти високе и ниске; а ако уз беседу какву дође још и музика, онда нема предузећа, које не би могао покушати човек и добро га свршити: цео свет зна да се **Александар** прославио читајући висока дела Тројанских јунака, и да је Илијаду увек имао у руци.

Правила песничке вештине мењаше се са временом, и певаху се борбе на разне начине; међу

тим рат је имао најтежње свезе са поезијом код свију старих и првих народа. Инђијанци, Мисирци, Арапи, Грци и т. д. Сви ти народи сачуваше своју историју у својој поезији.

Човек је после Бога најсавршеније створење на земљи и он је познат само са својим страстима; и онај, који би га хтео да опише онаквог какав је, мора бити одушевљен најузвишенијим духом; сва стања и околности мора да уобрази и најлепше у својој души наслика, па тек тад да може да покаже човека правога. Овакви морају бити песници; и заиста још од најстаријега доба, епопије стајаху на првоме месту; оне описују славна дела и јунаке, — и најсавршенија је умотворина људска у тој појетској уметности. Грч Омир, отац поезији, саставио је Илијаду и Одисеју, да прослави опсаду Тројину и чудновате прилике Улисове; Латин Виргилије прича нам авантуре Енејове у Енејиди; Португалац Камојен написао је Лиззијаду; Еркила је оставио — Арокане у Шпанији; Наполитанац Торквато Тасо певао је крстоносне војне. — Ми само спомињемо оне песнике, који бејаху у првоме реду и испеваше најкрасније песме; али има их још славних, само што их стављамо за овима, а то су они, који узеше лиру и њом кушаху да опевају славе ратовања. Овакве беху све старе појете; већином такви беху песници грчки и римски, па онда најодабраније појете из средњег века, који сви певаше јуначка дела појединих људи или велике засебне ратове.

Све старе војске имале су своје Барде, који бејаху у исто време и свирачи и песници; они су у

свако доба причали, а нарочито у часу борбе на глас певаху врлине и срчаност најбољих својих вођа.

И утицај поезије био је веома јак, кад 1284 Едвард I, краљ Инглески, мораде да поубија све галске барде, само да не могу више да подстичу овај немирни народ..

Дакле само са чисте хармоније, која стоји између рата и поезије, — није ништа чудно, што из редова војничких извиђоше толики славни песници, као што је Флорентин Данте и многи други, а нарочито **Ервила, Гарцилазо Вега, Фернандо Акина, Гуттијер Селина, Сервантес** итд.

Живописање такође постало је у војсци. Први људи борили су се врло много, и поред физичне снаге, они гледаху да даду своме телу ужаснога и страшнога изгледа, само да би већег утицаја на противника имали. С тога они су се бојили по лицу и по целој телу свакојаким начином, а за ово узимаху угљен, боје од биљака, па шта више, они се мазаше и својом сопственом крвљу.

Ово грубо искуство живописне вештине није довољно само, те да изиђе онако високо савршенство, што ова уметност имађаше у старо доба. Али симпатија или поштовање ратника, које због њихових чудних дела сматраху као нешто преко обичајно па и као богове, — учинила је, те се створише идеје да се пртају њихова дела, њихова движења и напошетку њихне славе. Уметност сликања усавршила је се мало по мало, начином, који нам прича историја још од времена митолођијских: а тој уметности при-

писује се и то, да је развила и улепшала веру, а нарочиту ову хришћанску.

У рату такође треба тражити постанак резања, Природна склоност човечија за кићењем и украсима; после, слободно време, које имађаху први народи, још док никаква заната не знађаху; жеља, да означе и обележе своје нападно оружје, које им беше главно оружје, — све то довело их до тога, да одпочну трети, цепати и сећи са тврдим шљунком друго камење и своје луке, с којима дивље зверје ловљаху, и с којима се бораху против душмана својих. Они утврдише за тим своје браничко оружје, наоружавајући песницу са обрађеним камењем, са разним видом, према томе какве у природи предмете видеше; и оружја им беху налик на лишће и на извесне кости животињске.

Није дуго прошло до тога времена, кад почеше симболисати своја славна дела фигурама, а нарочито да би овечили успомену својих вођа; резаху штатује и претстављаху идоле.

Архитектура је постала од резања и од нужде, што свакоме требаше кров, да се заклони од жестине сунца и студени зиме, — и сваки по својој ћуди кушаше то.

Речитост и беседе, са свим природно, прво су вође војничке употребљавали: да поведу по својој вољи гомиле и да покрену страсти својих војника; за то служаху се свакојаким звуцима, речима и движењима најбржим и најсигурнијим да своју цел постигну. Сви оратори, сви најславнији историци, добили су највећег успеха, причајући ратнике и њихова

велика дела. И ми можемо сигурно рећи, да најстарије приче, најстарије књиге, још нису имале никаквога другог задатка и теме до војничке. **Иродот, Тукидид, Ксенофон, Полиб, Диодор, Јулије Цезаръ, Салуст, Тит Ливије, Корнелије Тацит, Квинт Курције, Светон** итд., — понајвише су ратове писали. Чинези, који као народ постојаху на педесет векова пре Хр., сачували су здраво важних докумената, који су из најстаријег митолошкога доба, и не причају ништа друго до ратовања.

Драматску вештину изнађоше Грци у част својим боговима, — њихова **борилишта** бејаху прве театарске сале. Тамо се упражњаваху у трчању, борењу, скакању и руковању са оружјем; све пак то имађаше цел да изобрази ратника, борца.

И уметности ратној имају све уметности друге да захвале, што постадоше; или бар, она им је била најсуштанственији узрок њиховога постанка.

Политичка економија природно развила је се из правила и уређења првих војска, које су морале имати каквога год реда, којим излазише на крај са својим грдним издржним средствима.

Народи ратоваше, морадоше дакле **ићи** да се нађу; с тога се начинише путови, од куда **саобраћај, трговина**: земље мењаше своје производе једна с другом: ово је довело посредовање, по том мир и одмор између ратника; напослетку, чинише се услови и уговори за безбедност операција, трговине и заната: **дипломатија** се по времену развила и положила основе међународнога права.

Медицина је такође стара као и човек. Прва

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

истраживања у овој науци, без сумње имала су за цел да сачувају живот рањеним ратницима.

На своме је месту да споменемо како се и обичаји људски здраво умекшаше и ублажише још са првим веком човечијега живота, а то због узрока, који ћемо сад изложити. Сажалење и милосрђе беша здраво распрострањено међу Асирцима и Вавилоњанима. Метаху се т. ј. болесни по путовима и јавним местима, и који од пролазећих не би се за њих својски заузео и гледао да им помогне и излечи их; — беше изложен општем кућењу.

Науке су природно дошле од вештина. И ако речемо баш и да нису све науке постале у рату, ал морамо признати да све бар имају тесне свезе с њиме; јер стратигија, фортификација, итд. нису ништа друго но средства ратовања.

Нема дакле никакве гране знања, која не би имала свога почетка у првим биткама, или која се бар не везује као ланцем каквим за почетак војничке науке. И само тој науци ратној имају сви народи да захвале што добише узајмне путове и степен образованости, до кога дођоше. Историја не претставља ништа друго, но веран одношај између свесних и моралних бораба, које беху у исти мах кад и материјална трења човечанства.

Велике породице, велики народи постали су у животу војничкоме: и тек у томе поставише законе, који најлепше хармонијаше са потребама њиховога друштвенога стања: и под тим законима устанила се независност земаља одмах, чим се народи уредише начином најсходнијим њихноме опредељењу; велики

светски цивилизатори, изашли су из војничкога стања. У првим вековима још, сви законодавци беху прво ратници; већина их беше велики војвода. **Сезостар** и **Птоломије**, у Мисиру; **Семирамида** у Асирији; **Моисије**, **Давид**, **Соломон** у Јудеји; **Крез** у Лиђији; **Солон**, **Темистокао**, **Милтијад**, **Кимон**, **Перикао**, **Фокијон**, **Алквијад**, у Атини; **Епаминонда**, у Тиви; **Ликурго**, **Леонида**, **Павзаније**, у Лакедемону; **Пир** у Епиру; **Селевко**, **Антијох** у Сирији; **Филип II**, **Александар велики**, **Филипомен**, у Маћедонији; велики **Митридат** у Понту; **Кир**, **Дарије**, **Черч**, у Персији; велики **Тамерлан**, у Монголији; **Ромул**, **Нума**, **Сципијон**, **Регул**, **Марије**, **Сула**, **Помпије**, **Цезар**, **Октавијан**, **Трајан**, **Константин**, у Риму; **Хамилкар**, **Ханибал** у Картази, **Атила**, код Хуна; **Аларик** код Гота, који покорише шпанско полуострво; **Мухамед** у Арапској, **Карло велики**, **Наполеон I** у Француској; **Петар велики**, и **Катарина** у Русији; **Фридрих II** у Пруској итд. итд.

Између славних владара, ратника и законодаваца, које смо изложили, први **Птоломије**, **Давид**, **Епаминонда**, **Филип**, **Кир**, **Константин**, **Тамерлан**, — беху се родили у тами, и једино имају својој способности, јунаштву и дару војничкоме да захвале, што дођоше до прилике да понесу круну краљевску или дијадему царску.

У ниској колеџи рођен, незнатан и сиромаш **Мухамед**, умео је са својим даром и силом војном да оснује нову веру и огромну царевину. Он је осветио рат, проповедајући својим сектатерима да

цели свет њиховоме мачу принадежи, и они, који умру на бојном пољу, нека су сигурни за вечито небеско уживање. Арапска непозната и презрена, под њим се прослави својим оружјем; сабља Ислама подчини велике делове Персијске, богате земље у Малој Азији, Палестини, Мисиру, Либији, Мавританској, већем делу Африке и Шпаније.

Да би доказали да историја човечанства, није ништа друго до непрекидна борба, да је историја народа једино причање њихових ратовања, и да су велики ратници били доиста узрок препорођаја образованости држава, — ми ћемо да бацимо брз поглед на историју неколико народа.

Пређутаћемо живот најодличитијих првих народа: Инђијанаца, Чинеза, Мисираца, Илебара, Асираца, Миђана, Вавилоњана, Калдејаца итд.; па не ћемо говорити ништа ни о историји Финичана, Картагињана, Персијанаца и Македоњана, јер то би било нешто огромно о свима говорити; само то велимо, да ко би имао воље да проучи њихове историје у овоме нашем погледу, за цело би се уверио да сви ти стари народи постојаху сами на темељу о коме до сад говорасмо. Па ћемо прескочити већину нових друштава, и задовољићемо се с тим, што ћемо што год узети из историје оних народа, који имаху највише утицаја на данашње стање Европе.

Нешто из грчке историје.

Потомци првих Јелина поделише се на четири племена, која до пропасти Грчке осташе одвојена;

то беху: Дорци, Јонци, Еолци и Ахајци. Ови последњи беху главни.

Вође народне у тим јуначким временима одликоваху се својом снагом и слободом. Херкул и Тезејо бејаху на првоме месту, и поштоваху их после њихове смрти као полубогове. Изненада дође путовање Аргонавђана, које основа и разви трговину, за тим Тивске војне и рат чувене Троје. Назад Грци се дочепаше свију земаља до дна Црнога мора, и створише преко свега трговачке одношаје и народни дух. Уметност војничка беше усавршена а с њом индустрија и све остале вештине, — исто тако и науке које бејаху у назадку.

Још од времена историјских види се како Спарта и Атина искочише над свима осталим мањим државицама.

Шпарђани бејаху до крајности строги људи, врло јуначни и слободни. Они бејаху подељени у три класе: у првој беху обитаоци вароши, и били су прави господари обема другим; Обитаоци поља или **Лакедемонијани**, обрађиваше земљу и плаћаху данак по врсти, и даваху људе за рат; трећа класа беху робови и зваху их Илотима.

Шпартанци неговаше грану војничку преко свега, у крви им беше благородство, одликовање части; њихова управа беше аристократска.

Законодавац Ликурго, син Евнома, краља Лакедемонскога, позајми са острва Крита, око половине IX в. пре Хр., — основе своје спартанскоме закону, и завео је права гимнастичка упражнења која бејаху дотерана код ратничких народа.

Он је поделио војску у шест пребивалишта или одељења, свако одељење у четири фуова или батаљона; батаљон се делио у пентекостије или чете од педесет и више људи. Сваку пентекостију састављаху две економотије, или две мање четице, и људи ових тврдо су се заклињали један другоме да ће се узајмно бранити до последње капи крви.

Тактика им беше усавршена; дисциплина строга: почеше се употребљавати свирке и бариаци војнички; командовало је се са музичним знацима. Сви борци ношаху црвено одело, како се не би могла крв рањенога видети: у коњици им бејаху све сами слободни људи, робови нису смели носити бојнога оружја. И младе девојке вежбаху се у истоме као и људи, а ово је имало цел да усаврши узраст, извршност и слободу жене шпартанке. Оне су имале исто одело ка и људи, и жена, која није имала деце, боље је било да у земљу потоне од тешкога стида. — И све точке Ликурговог закона имале су силне тежње да држави својој изобразе грађане, који имају сва природна ратничка својства: јунаштва, извршности, умерености и духа војног.

(Продужиће се.)

О Г Л А С.

Из моји предавања коњаничке службе, која сам зимус држао коњаничким официрима стојеће и народне војске, допунио сам и изразио дело

О КАВАЉЕРИЈИ,

које обима цело употребљавање овог рода оружја у рату.

У ГЛАВНОМ ЈЕ ПОДЕЉЕНО :

- 1., Кратки историјски предглед кавалерије.
- 2., Устројство и обучавање њено.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

- 3., Служба на маршу.
- 4., Употребљење у боју, и
- 5., Четничком рату: малом и великом (брџанском рату).

Дело је ово израђено по најбољим изворима и неким собственим искуствима. Удешено је према нашем положају и потребама, а с обзиром на нашу народну кавалерију и изложено је разговетно и укратко све, што кавалерија има да ради у рату, почињући од почетка па до краја операције једне војске.

Да би описана радња била сватљива за читаоце и будуће ратнике наше, то сам тако удесио, да се из читања ове књиге уколко је могуће укратко огледа и цела радња војске, која војује и рати, и подробно употребавање кавалерије у разним стањама и предузећама војске; т. ј. да се из поједини описа види и цела практична радња, које помаже, да лако сваки и старешина и млађи поњају своје ратничке дужности, онај као заповедник, а овај као вршећи, знајући зашто се све ради и како то иде у интерес главне цели рата целе војске.

У колико је овај начин излагања практичнији од многи војени дела, које сам у рукама имао, у толико се надам, да ће и другоме нашем ратнику, а не само коњанику бити полезна ова књига, без разлике чина.

За нуждна објаснења биће и неколико слика. Но с удањем да ће ово потребно дело и управо врло нужно, бити добро примљено спрема крајње оскудице у војеној књижевности, особито оваки практички дела, а према садањим околностима, то сам оставио цену 10 гр. чар. на пренумерацију, а доцније 20 гр. чарш.

Рок уписивања траје најдаље до 20. Јулија.

Скупљачи добијају на 10 књига једну.

Новци се шаљу унапред мени у Београд.

Књига ће се печатати чим добијем довољан број пренумераната, што се надам, и како готова буде разаслаћу.

У Београду 17. Јунија 1867. год.

ЈЕФРЕМ МАРКОВИЋ,

ШТАБ. ПОРУЧИК И ПРОФЕСОР ВОЈНИЧКЕ ШКОЛЕ.